

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 216 Estetik ve Sanat Felsefesi

10. HAFTA:

Danto ve Sanat Dünyası:

Arthur Danto'nun *Sanat Dünyası* adlı yazısı, estetik nesnelere ilişkin yeni bir perspektif sunmaktadır. Ölümünden hemen önce yazdığı *Sanat Nedir?* yazısında ise görüşlerini daha da geliştirmiştir. Bu ikinci yazıyı tartışmaya zemin hazırlamak için öncelikle Danto'nun 'sanat dünyası' kavramını açıklayalım. Sonra ikinci yazının okunup değerlendirilmesi için yazıda geçen ressamın resimlerini araştırın.

Antik Yunan'da sanata değer biçilmesinde önemli rol oynayan kurumların din ve devlet olduğunu, ortaçağda ise sanata kilisenin damgasını vurduğunu düşünürsek, modern dünyada sanat yine devletin fakat özellikle de özel sektörün kuşattığı bir alanda üretilmektedir. Sanat etkinliğinin bu boyutunu düşündüğümüzde, Danto'nun 'sanat dünyası' anlayışı ve sanat yapıtlarını değerlendirmek için önerdiği yaklaşım anlam kazanır. Sıradan bir yapıtı ya da nesneyi sanat yapıtı yapan şeyin ne olduğunu sorgulayan ve bunun üzerine bir kuram geliştirmeyi amaçlayan Danto; klasik sanat kuramları, yani taklit ve ifade kuramları tarafından kabul edilmeyecek olan, fakat modern dünyada çağdaş sanat çerçevesinde sanat yapıtı olarak kabul edilen ürünlerin sanatla nasıl ilişkilendirilebileceğini ortaya koyar. Bu noktada düşünür, sanatı tanımlamakta kurumsal bir alt yapı olarak 'sanat dünyası'nı temele almakta ve kültürel bir yaklaşım sunmaktadır.

Öncelikle Danto, Platon'da kendisini gösteren taklit kuramına karşı çıkar. Sanatın doğaya tutulmuş bir ayna olduğu görüşü, birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu türden bir taklit kuramından, ayna-imgeler oluşturmanın sanatsal bir etkinlik olduğu ve ayna-imgelerin

tek başına sanat yapıtı olarak kabul edilebilecekleri sonucu çıkmaktadır. Sanat bir taklit etkinliği ise, bir nesnenin ayna-imesi de sanat yapıtı olmak durumundadır. Birçok sanatçı bu anlayışa bağlı olarak, Antik Yunan'da ve daha sonraki dönemlerde doğayı taklit etmeye çalışmışlardır. Danto'ya göre ise, fotoğrafın icadından sonra taklit kuramı yetersiz olarak görülmüş ve taklit etme olarak belirlenen sanatın amacı ciddi anlamda sekteye uğramıştır.

Taklit etmenin gerekli bir koşul olarak sanatın amacı olmadığına ilişkin düşünceler, modern sanattaki birçok gelişme tarafından gözler önüne serilmiş ve bu yeni yapıtların neden sanat yapıtı olarak kabul edildiklerinin açıklanabilmesi için yeni bir kurama ihtiyaç duyulmuştur. Bu açıdan sanat tarihinde de, bilim tarihinde olduğu gibi bir kavramsal devrim söz konusu edilebilmektedir. Yeni bir olgular sınıfının keşfine benzer şekilde, sanatın taklit kuramcılarının açıklayamadığı ya da değerlendiremediği yeni bir sanat yapıtları sınıfının ortaya çıkışı düşünülebilir.

Danto'ya göre bu durum, tam da post-empresyonist resmin ortaya çıkışıyla örneklendirilebilmektedir. İşte kabul görmüş sanat yapıtları olarak bu sanat yapıtları sınıfı, farklı bir sanat kuramına ihtiyaç duymaktadır; çünkü geçerli bir sanat kuramı olan taklit kuramına göre, post-empresyonist resmin ortaya koyduğu yapıtları sanat olarak kabul etmek olanaksızdır. Bu yüzden sanat etkinliğinin sonuçları olarak ortaya konan ürünleri, yani sanat yapıtlarını, tek bir kurama göre açıklama ve belirli ölçütlere göre değerlendirme çabası indirgemeci bir yaklaşım olmaktadır. Dolayısıyla sanat etkinliğinde yeni bir varlık alanının her zaman için açığa çıkarılabileceğini düşünmek gerekir. Danto'nun sanat felsefesine en önemli katkısı da bu noktada olmuştur.

Bu yaklaşım, sanat etkinliğinin potansiyel olarak geniş bir alanı olduğunu göz önünde bulundurmakta ve sanatın doğasına uygun olarak zengin bir alanın açılmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda Danto, taklit kuramından farklı olarak, sanatın gerçeklik kuramını

dile getirmektedir. Bu kuram çerçevesinde taklide dayanmadan üretilmiş bazı türden nesnelere, nasıl sanat nesnesi olarak kabul edilebileceğinin bir açıklaması olanaklı kılınmış olmaktadır. Pop art akımını etkileyen çağdaş sanatçı Robert Rauschenberg'in gerçek bir yatağı duvara dik konumda yerleştirip sanat galerisine sokarak sanat yapıtı olarak sunması, bu duruma önemli bir örnek olarak gösterilebilir. Dolayısıyla bu kurama göre sanat yapıtları taklitler değil, gerçek nesnelere de olabilmektedir. Danto'ya göre bu yatağın kendisi bir sanat yapıtıdır, bir sanat yapıtı olarak yatağın bir taklidi değildir.

Sanatın gerçeklik kuramına göre, sanatsal bir tanımlamaya olanak veren ve diğer '-dır'lerden farklı olarak değerlendirilmesi gereken sanatsal bir '-dır' söz konusudur. Bir nesneyi sanat yapıtı olarak belirlerken kullanılan ve nesneyi sanat yapıtıyla özdeşleştiren '-dır', bir totoloji olarak görüldüğü takdirde, modern sanatın ürettiği yeni yapıtlar sınıfının sanatsal olarak nitelendirilebilmesi olanaksız olacaktır.

Böylece Danto'nun çağdaş çözümleyici bir felsefeci olarak amacının, Andy Warhol gibi çağdaş sanatçıların günlük tüketim nesnelere her bakımdan benzeri olan nesnelere sanat yapıtı olarak sergilemelerine ve bu etkinliğin sanatsal olarak başarı kazanmasına açıklık getirmek olduğu söylenebilir. Bu açıdan düşünür, sanat olan ile sanat olmayan arasındaki farkın kültürel bir yolla oluştuğunu düşünmektedir. 'Sanat dünyası' kavramı da, sanat etkinliğini belirleyen ve değerlendiren bir alt kültür olarak okunabilir ve bir nesneyi sanat yapıtı yapanın ne olduğunun çözümlenmesi için merkezi bir işlev görmektedir.

Danto'ya göre temel sorun, sanat yapıtı teriminin içerdiği şeyleri, yani terimin kapsamını, incelemektir. Örneğin market raflarında boy gösteren ve bir temizlik ürünü olarak satılan Brillo marka sabun kutularının, 1960'larda Pop art sanatçısı Andy Warhol tarafından onlara tıpatıp benzer olarak üretilen replikalarının sanat yapıtı olarak nitelendirilebilmesi, düşünürün temel çıkış noktası olmaktadır. Bir tüketim nesnesi olarak Brillo kutusu ile sanatçının ürettiği

ve bir sanat yapıtı olarak galeriye soktuğu “Brillo kutusu” arasındaki fark, sanatçının sanatsal bir niyetle hareket etmesidir. Bu durumda kendisini nesnel olarak ortaya koymayan bir niyetin sanatsal bir özelliği olduğuna nasıl karar verilebileceği sorusunun yanıtı, uzlaşımçı bir özellik taşımaktadır. Paradigmatik bir yaklaşımla, eleştirmenlerin ve uzmanların oluşturduğu bir bilirkişi topluluğu tarafından sanatsal olarak tanımlanan bir nesnenin, sanat yapıtı sınıfına sokulabileceği öne sürölmektedir. Böylece bir yapıtın sanat yapıtı olarak tanınması, onun belirli sanat uzmanları ve bir sanatçılar topluluğu tarafından tanımlanan ölçütlere sahip özellikte olmasını öngörmektedir.

Bu görüşleri tartışmaya ilişkin sorular hazırlayın.